

ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΑΣ FROM OUR CONGRESS

Η αποστολή του εφημέριου στο νοσοκομείο*

ΑΡΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ 2020, 37(1):15–17
ARCHIVES OF HELLENIC MEDICINE 2020, 37(1):15–17

Σ. Κοφινάς

Πρωτοπρεσβύτερος,
Συντονιστής του Δικτύου
του Οικουμενικού Πατριαρχείου
για την Ποιμαντική Διακονία
στον Χώρο της Υγείας,
Ψυχοθεραπευτής

The pastoral health care

Abstract at the end of the article

Λέξεις ευρετηρίου

Αποστολή
Εφημέριος
Νοσοκομείο

Για να κατανοήσουμε τη θέση και την αποστολή του ιερέα στο νοσοκομείο είναι απαραίτητο να ανατρέξουμε πρώτα στην Ιστορία της Ιατρικής και συνάμα της ιατρονοσηλευτικής περίθαλψης. Σίγουρα, η εικόνα που παρουσιάζει το σύγχρονο νοσοκομείο δεν συγκρίνεται με τα θεραπευτήρια του παρελθόντος, όπου η θεραπεία εθεωρείτο πράξη θεϊκή, και η Ιατρική ως μια προέκταση της θεϊκής δύναμης. Το θεραπευτικό κατάλυμα ήταν ένας ιερός χώρος και αυτοί που υπηρετούσαν τον συγκεκριμένο χώρο εθεωρείτο ότι είχαν μια ιερή αποστολή. Στην αρχαιότητα, οι ιατροί διατηρούσαν στενή σχέση με τη λατρεία του Ασκληπιού και πίστευαν στις θαυματουργικές του ικανότητες. Εν τούτοις, «ασκούσαν την Ιατρική επί τη βάσει της παρατηρήσεως και των θεωριών που εξήχθησαν από τα δεδομένα». Υποστήριζαν την «εμπειρική» Ιατρική, τη λογική και εμπειρική προσέγγιση των νόσων και της αντιμετώπισής τους και επέμεναν στη στενή σχέση μεταξύ του σώματος και της ψυχής, μεταξύ της Ιατρικής και της Φιλοσοφίας.

Κατά τους χριστιανικούς χρόνους, σε Ανατολή και Δύση, η ιερότητα του νοσηλευτικού χώρου, της ιατρικής επιστήμης αλλά και του ίδιου του ασθενούς ήταν δεδομένη. Οι *Καθεδρικοί Ναοί της Υγείας* ήταν τα νοσοκομεία και οι ξενώνες, που κτίζονταν δίπλα σε ναούς ή ήταν ευθέως συνδεδεμένα με μοναστικές κοινότητες, δείχνοντας έτσι τη μεγάλη σημασία της ψυχοσωματικής υπόστασης του

ανθρώπου. Θεωρείτο ότι η θεραπεία του ασθενούς είχε άμεση σχέση με την επανένταξή του στην κοινωνία διά της Θεϊκής Χάριτος. Εντυπωσιακό είναι το παράδειγμα του *Νοσοκομείου του Αγίου Πνεύματος* στη Ρώμη, όπου η εκκλησία βρισκόταν στο κέντρο του νοσοκομείου, ανάμεσα στους θαλάμους. Έτσι, ο νοσηλευόμενος έβλεπε πάντα την Αγία Τράπεζα σε όλη τη διάρκεια της νοσηλείας του. Εδώ ο ασθενής εισαγόταν και μετείχε σε μια «θεία κοινωνία» καθημερινώς. Επομένως, τα νοσηλευτικά καταλύματα λειτουργούσαν ως θεραπευτικές κοινότητες που είχαν μια εκκλησιαστική-ευχαριστιακή ταυτότητα. Όταν μιλάμε για εκκλησιαστική ταυτότητα, εννοούμε την οντολογική υπόσταση που ενώνει τους πάντες και τα πάντα διά της αγάπης και της φιλανθρωπίας του Τριαδικού Θεού.

Το πρόβλημα που παρουσιάζεται στην εποχή μας εντοπίζεται στον διαφορετικό άξονα στον οποίο στηρίζεται η δομή του σύγχρονου νοσοκομείου και όλης της θεραπευτικής διαδικασίας. Ο σημερινός *Καθεδρικός Ναός της Υγείας* είναι ένα ανθρωποκεντρικό, «εκκοσμικευμένο» νοσοκομείο που έχει ωφελιμιστικές οικονομικές προεκτάσεις. Σε αυτόν τον *Καθεδρικό Ναό*, η Θεία Χάρις έχει αντικατασταθεί από την «πρόοδο» της ιατρικής επιστήμης. Η εν λόγω «πρόοδος» αποτελεί το έρεισμα της αισιοδοξίας και της εξεύρεσης της αληθείας. Στο παρελθόν, ιερείς και ιατροί εργάζονταν δίπλα-δίπλα στον *Καθεδρικό Ναό της Θεϊκής Χάριτος*, ανα-

* Εισήγηση στη Στρογγυλή Τράπεζα: Η «Ομάδα Υγείας» στην ολοκληρωμένη φροντίδα του ασθενούς. 45ο Ετήσιο Πανελλήνιο Ιατρικό Συνέδριο, 16–18 Μαΐου 2019, Ξενοδοχείο «Divani Caravel», Αθήνα

λαμβάνοντας ο καθένας τον θεραπευτικό του ρόλο και επιτελώντας θαύματα. Ο σύγχρονος *Καθεδρικός Ναός της Υγείας* έχει καταληφθεί από τους διοικητές ενός απρόσωπου κρατικού μηχανισμού, οικονομολόγους, νομικούς συμβούλους και ασφαλιστικές και φαρμακευτικές εταιρείες, αποκτώντας τον χαρακτήρα βιομηχανίας ή επιχείρησης. Είναι αξιοσημείωτο ότι, σε αρκετές περιπτώσεις, οι ιατροί δεν είναι στην κορυφή της ιεραρχίας αυτού του «ναού» και οι θεραπείες τους καθορίζονται από άλλους που έχουν τα πρωτεία στην ιεραρχία.

Υπάρχει χώρος για ποιμαντική φροντίδα στον εν λόγω *Καθεδρικό Ναό της Υγείας*; Αλήθεια, ποια είναι η θέση και ο ρόλος του κλήρου μέσα στην ιεραρχία αυτού του νέου καθεδρικού ναού;

Για να απαντήσουμε σε αυτές τις ερωτήσεις, χρειάζεται πρώτα να ξεκαθαρίσουμε τι δεν είναι ο ιερέας. Ο ρόλος του ιερέα δεν περιορίζεται στο να παρηγορήσει τον ασθενή, όσο αναγκαίο αν είναι και αυτό. Ούτε έχει ο ιερέας έναν αποκλειστικά τελετουργικό ρόλο, επικεντρωμένο μόνο στο να φροντίζει για τις θρησκευτικές ανάγκες του ασθενούς και για το ναΐδριο του νοσοκομείου. Ο ποιμαντικός ρόλος του ιερέα εντός του νοσοκομειακού περιβάλλοντος βασίζεται στην εμπειρική του γνώση περί ανθρώπινων σχέσεων και στην εκκλησιαστική του συνείδηση –στο πώς αυτές οι σχέσεις ολοκληρώνονται σε ένα γεγονός κοινωνίας προσώπων. Ο ιερέας είναι αυτός που δίνει νόημα στη ζωή τις ώρες που αυτή ταράσσεται και απειλείται από τον θάνατο, επειδή κανένας άνθρωπος δεν είναι τόσο δυνατός ώστε να ανακαλύψει το νόημα της ζωής του μόνος, χωρίς τη βοήθεια από κάποιον ή κάτι έξω από τον ίδιο. Ως «εκκλησιαστικός άνδρας», είναι το καθολικό σημείο αναφοράς στην ανάγκη να υπάρχει μια κοινότητα διά της κοινωνίας – της επι-κοινωνίας. Υπό αυτή την έννοια, κομίζει τη θεία κοινωνία στους ασθενείς και δημιουργεί μια θεραπευτική κοινότητα προσώπων.

Η παρουσία του ποιμένα φανερώνει τη σύγκρουση μεταξύ ζωής και θανάτου. Η εν λόγω σύγκρουση δεν έχει να κάνει μόνο με τη σωματική ευεξία κάποιου, αλλά και με τις βιωματικές και υπαρξιακές του ανησυχίες. Υπάρχει όχι μόνο σωματικός αλλά και ψυχικός θάνατος, που σχετίζεται με τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιείται ή δεν πραγματοποιείται και ολοκληρώνεται ή όχι η ζωή. Έτσι, στο πρόσωπο του κληρικού φανερώνεται η ιερή, υπέρλογη αλλά και η παράλογη πλευρά της ζωής του ανθρώπου, η σύγκρουση μεταξύ της ανθρώπινης τάσης για την αναζήτηση εγγενούς αξίας και νοήματος στη ζωή και, από την άλλη, της ανθρώπινης αδυναμίας να βρεθούν αυτά. Φέρει στο φως την πραγματικότητα της επίγειας ζωής, τη φθαρτότητα της ανθρώπινης φύσης και τις ατέλειες, τις αδυναμίες και

τους περιορισμούς της ανθρώπινης ύπαρξης. Δείχνει ότι υπάρχουν και άλλες όψεις στη ζωή, εκτός από την τεχνολογία και την επιστήμη, που δίνουν ζωή στον άνθρωπο. Ο ρόλος του ιερέα δεν είναι να δώσει ένα παρηγορητικό παυσίπονο ή μια ψευδή ελπίδα ότι όλα θα πάνε καλά. Αντιθέτως, ο ρόλος του είναι να φέρει στην επιφάνεια τις ακραίες καταστάσεις της ανθρώπινης φύσης που βιώνει ο πάσχων –την εσωτερική υπαρξιακή του σύγκρουση, τη θλίψη, τις αποτυχίες, το τραγικό και παράδοξο της ζωής– και να πάσχει, να συν-σταυρωθεί μαζί του. Μέσα από αυτή τη φανέρωση και τη συν-σταύρωση έρχεται η Ανάσταση: μια αναθεώρηση της ζωής διά της αποδοχής, της μετάνοιας, της συμφιλίωσης και της αναγέννησης των αγαπητικών του σχέσεων, που δωρίζει ελπίδα για ζωή, που ξεπερνά τον φόβο του θανάτου και προσδοκά την αιωνιότητα στη Βασιλεία του Θεού, γιατί «η αγάπη ουδέποτε εκπίπτει» (Α΄ Κορινθίους 13:8).

Στο νοσηλευτικό περιβάλλον, ο ιερέας μπορεί να θεωρηθεί ως ένα μέλος της θεραπευτικής ομάδας αλλά δεν μπορεί να ταυτιστεί απόλυτα με αυτή. Είναι εντός «του κόσμου τούτου», αλλά δεν ανήκει σε αυτόν τον κόσμο (Ιωάννου 17:14–18). Γι' αυτό, η θέση του ιερέα είναι μια θέση μοναξιάς. Από τη μια πλευρά, εκφράζει τη μοναξιά και την απομόνωση που βιώνει ο ασθενής και πολλές φορές ο θεραπευτής, η οποία είναι η ίδια μοναξιά που βίωσε ο Χριστός επάνω στον σταυρό. Από την άλλη, ως «ξένος», είναι ικανός να βοηθήσει στο να γεφυρωθούν οι ανθρώπινες αποστάσεις που δημιουργούνται από το χαοτικό περιβάλλον του απρόσωπου νοσοκομείου, ώστε αυτό να γίνει ένα θεραπευτήριο πιο ανθρώπινο και υποφερτό – θα το λμήσω να πω εδώ: πιο ιερό.

Όταν κάποιος συμμετέχει στον πόνο του άλλου εισέρχεται σε έναν χώρο ιερό, όπου υπάρχει και η σταυρική παρουσία του Χριστού: «Όπου υπάρχει ένας άρρωστος υπάρχω κι Εγώ». Γι' αυτό, πρέπει να εισέλθει σε αυτόν τον ιερό χώρο με απόλυτη ευλάβεια, σεβασμό, προσοχή και επιμέλεια, ώστε να μην παραγκωνιστεί η ιδιαιτερότητα και η ελευθερία του κάθε προσώπου. Εάν ο θεραπευτής δεν σεβαστεί τον «ιερό χώρο» του ασθενούς, θα κάνει τον ασθενή να αισθανθεί μεγαλύτερη υπαρξιακή απόσταση από τον εαυτό του, τους άλλους και τον Θεό και δεν θα συμβάλει στη θεραπεία του. Αντίθετα, μέσα από τον σεβασμό και τη συμπόνια, το κάθε μέλος της θεραπευτικής ομάδας μπορεί να γίνει ένας πραγματικός οδηγός και συνοδός, που θα βοηθήσει τον ασθενή να δει τη ζωή του μέσα από το φως της Θείας Χάριτος. *Εάν θέλουμε να προσφέρουμε αληθινή και σημαντική διακονία στον πάσχοντα, τότε θα πρέπει να δούμε κάθε ασθενή ως μια ξεχωριστή οντότητα, με τα δικά του προβλήματα, αγωνίες, αδυναμίες και δυνατότητες, και να τον ακούσουμε με προσοχή και υπομονή.*

Ίσως η μεγαλύτερη προσφορά, το πιο σημαντικό λειτούργημα του ιερέα στον θεραπευτικό χώρο είναι να ακούσει τον κάθε ασθενή και θεραπευτή με προσοχή και υπομονή: να παραμείνει συμπαραστάτης στη θεραπευτική προσπάθεια και στον πόνο του καθένα μέσα από την ησυχία, την προσευχή. Αν ο κληρικός υπάρξει και λειτουργήσει με

αυτόν τον τρόπο, θα παραμείνει αποδεκτός και αναγκαίος για όλους εκείνους που υπάρχουν στους χώρους της υγείας και θα συμβάλλει στη θεραπευτική προσπάθεια. Αν όχι, η θέση του θα αμφισβητηθεί, θα παρεξηγηθεί, θα αποκλειστεί από τη θεραπευτική ομάδα και θα μείνει μόνος.

ABSTRACT

The pastoral health care

S. KOFINAS

Protopresbyter, Coordinator of the Ecumenical Patriarchate Network for Pastoral Ministry in the area of Health, Psychotherapist, Athens, Greece

Archives of Hellenic Medicine 2020, 37(1):15–17

Key words: Health care, Hospital, Pastoral

Βιβλιογραφία

1. MILLERTS. *Η γέννησις του νοσοκομείου στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία*. Απόδοσις στα Ελληνικά: Κελέρμενος Ν, Ιερά Μητρόπολις Θηβών και Λεβαδείας. John Hopkins University Press, Ιατρικές εκδόσεις Βήτα, Αθήνα, 1998:42–43
2. Στο ίδιο, σ. 44
3. EUROPEAN NETWORK OF HEALTH CARE CHAPLAINCY. *Growing together in our pain – Differences and tensions in healthcare chaplaincy in Europe: State level: Professional integration and pastoral integrity*. 8th Consultation of ENHCC, All Hallows College, Dublin, Ireland. Παρουσιάστηκε στις 2 Σεπτεμβρίου 2004 από τον αιδ. Eirik Os. Available at: http://www.eurochaplains.org/dublin04_eirik.htm
4. HOLST LE. *Hospital ministry. The role of the chaplain today*. Crossroad, New York, 1985:9

Corresponding author:

S. Kofinas
e-mail: kofinas@otenet.gr